

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМІСІЇ ООН В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ З ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ У ГАЛУЗІ МИТНОЇ СПРАВИ (НА ПРИКЛАДІ АКАДЕМІЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ)

У статті проаналізовано головні напрямки професійної підготовки магістрів у галузі митної справи з урахуванням рекомендацій, інструментів, стандартів та найкращих практик Економічної Комісії ООН. Автор визначає важливість упровадження навчальних технологій, розроблених на основі інструментів спрощення торгівлі, у навчальний процес майбутніх фахівців митної служби України. Розглянуто галузеві кваліфікаційні вимоги до професійної діяльності магістрів у галузі митної справи; запропоновано практичні завдання для використання у навчальних програмах професійно-орієнтованих дисциплін з метою формування професійної компетентності майбутніх митників.

Ключові слова: магістри, професійна підготовка, інструменти, технології, стандарти, навчальний процес.

Сучасні умови інтеграції України в світовий соціально-економічний простір, що супроводжується підписанням міжнародних конвенцій і угод з питань безпеки і спрощення міжнародної торгівлі та митних формальностей, швидким розвитком процесів глобалізації та гармонізації, розробкою уніфікованих освітніх і професійних стандартів, орієнтацією на компетентнісний підхід [5], поширенням нових інформаційно-комунікаційних технологій та засобів зв'язку, ставлять митну службу України перед необхідністю формування та впровадження актуальних підходів до професійної компетентності її фахівців.

Реалізація завдання підготовки кваліфікованих фахівців у галузі митної справи, розробка змісту, структури та методів професійного навчання митників та процес складання навчальних планів безпосередньо пов'язані з урахуванням стрімкого розвитку світової торгівлі та тенденцій спрощення митних процедур й посилення ефективного контролю за міжнародним ланцюгом постачань [8].

Тому **актуальність** теми нашої статті щодо використання інструментів Економічної Комісії ООН в навчальному процесі з підготовки магістрів у галузі митної справи обумовлена гострою необхідністю суспільства у фахівцях, які б на належному рівні встановлювали та підтримували економічну безпеку країн-учасників міжнародного ланцюга постачання товарів [11], та нагальною потребою у створенні та запровадженні ефективних форм професійної підготовки майбутніх фахівців митної служби України з урахуванням існуючих найкращих практик та інструментів міжнародної митної спільноти. **Метою** статті є аналіз інструментів Економічної Комісії ООН з точки зору їхнього подальшого використання у навчальному процесі з підготовки магістрів у галузі митної справи.

Відповідно до мети було поставлено такі **завдання**:

- зробити теоретичний огляд існуючих методів професійної підготовки магістрів у галузі митної справи, що використовуються як в міжнародній митній спільноті, так і в Україні;
- проаналізувати інструменти Економічної Комісії ООН та обґрунтувати подальше практичне використання цих інструментів для розвитку професійних компетентностей митників.

Серед публікацій науковців останнього десятиріччя в галузі дослідження проблем професійної компетентності, підготовки професійного фахівця в умовах вищого навчального закладу суттєвий інтерес для проведеного дослідження становлять праці Т. Білоус, О. Василенко, О. Воробйова, А. Гордєєва, Г. Дев'ятова, І. Закір'янова, І. Ізместьєва. Загальним проблемам теорії неперервної професійної освіти та побудові освітніх програм у системі неперервної професійної освіти співробітників митних органів присвячені роботи А. Беляєвої, О. Конькової, В. Ледньова, М. Махмутова, О. Мельникова, А. Крупченко тощо. Окремі аспекти підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікацій державних

службовців, військовослужбовців вивчають дослідники Д. Івченко, В. Луговий, В. Майборода, В. Ягупов, Ю. Глушук, Л. Гріднева. Учені також розглядають проблеми продуктивної професійної діяльності співробітників митної служби (А. Панкратов), фактори вдосконалення механізму митного адміністрування (І. Васильєв, І. Погиба, Л. Лозбенко, О. Кангельдієв), досвід впровадження міжнародних професійних стандартів у професійне навчання митників (О. Павленко), напрямки розвитку академічного навчання фахівців митної справи (Д. Віддоусан), інноваційні методи та моделі професійного навчання у галузі митної справи (А. Поро, С. Дженнард, Л. Дебок). Колективом українських науковців під керівництвом Пашка П.В. [7] розроблено освітньо-кваліфікаційну характеристику випускника, який навчається за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр” у вищому навчальному закладі.

Аналіз літератури показав, що незважаючи на різноманітні дослідження, існує нагальна потреба у теоретичній розробці та практичному впровадженні ефективних методів професійної підготовки магістрів у галузі митної справи за допомогою використання найсучасніших практик та інструментів міжнародних організацій для успішного виконання фахівцями своєї професійної діяльності. Отже, має місце протиріччя між зростаючою потребою нашої держави у висококваліфікованих фахівцях, передусім зайнятих на державній службі, і недостатнім рівнем розробленості технологій, форм та методів професійної підготовки фахівців у галузі митної справи, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр”, з урахуванням теоретичних матеріалів та практичного інструментарію міжнародної митної спільноти, які найкраще відображають динамічну природу міжнародної торгівлі та сприяють поглибленню професійних знань у економічній, фінансовій та юридичній сферах [6].

На сьогодні міжнародне професійне навчання магістрів у галузі міжнародного митного права та адміністрування і міжнародного фінансового адміністрування відбувається у рамках навчальних програм, розроблених науковцями п'яти університетів світу, акредитованих Всесвітньою Митною Організацією (далі – ВМО) для підготовки фахівців у галузі митної справи, а саме у Мюнстерському Університеті (Німеччина), Університеті Канберри (Австралія), Університеті Коста-Ріки, Ризькому Технічному Університеті (Латвія), Санкт-Петербурзькому Міжнародному Інституті Бізнесу та Права (Росія). Зазначені навчальні програми побудовані на основі професійних стандартів ВМО [8], що включають кваліфікаційні вимоги до знань, умінь та професійної поведінки керівників митниць та департаментів (strategic managers) та начальників відділів та митних постів (operational managers). Зокрема, порівняльний аналіз, проведений нами, показав, що навчальні дисципліни денної та дистанційної форм навчання за напрямом підготовки магістрів у галузі митної справи Університету Канберри розроблено з урахуванням кваліфікаційних вимог до загальних знань стосовно національної та міжнародної політики, митної справи, аспектів юридично-правової системи, пов'язаних з питаннями митної сфери, загального розуміння процесів макро- та мікроекономіки, фінансового менеджменту [9]. Крім того, практичні завдання та он-лайн дискусії передбачають розвиток загальних умінь, що включають здатність керувати, мотивувати та стимулювати підлеглих, бачити перспективи, аналітичні вміння, здатність оцінювати інформаційні потоки та приймати рішення, розв'язувати проблемні питання тощо. Отже, застосування у навчальному процесі вищезгаданих університетів світових найкращих практик, інструментів міжнародної митної спільноти та сучасних міжнародних принципів й процесів, які розглядаються як з теоретичної, так і з прикладної точки зору, сприяє формуванню професійної компетентності митників та ефективному вирішенню ними своїх професійних завдань [2].

На українських теренах професійна підготовка фахівця освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр” здійснюється, насамперед, в Академії митної служби України за всіма замовленими Державною митною службою України спеціальностями, які зведено нами в табл. 1.

**Фахові кваліфікації за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр” випускників
Академії митної служби України**

Спеціальність	Кваліфікація	Строки навчання	Форма навчання
Правознавство	Магістр з правознавства	5 років	Денна
Фінанси і кредит (за спеціалізованими програмами)	Магістр з фінансів і кредиту	5 років	Денна
Облік і аудит	Магістр з обліку і аудиту	5 років	Денна
Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності	Магістр з менеджменту зовнішньоекономічної діяльності	5 років	Денна; заочна
Інформаційні управляючі системи та технології (за галузями)	Магістр з інформаційних управляючих систем та технологій (за галузями)	5 років	Денна
Транспортні системи (за видами транспорту)	Магістр з транспортних систем	5 років	Денна; заочна

З метою узагальнення вимог з боку держави, світового співтовариства та працедавців до змісту освіти і навчання випускників за зазначеними спеціальностями робоча група Державної митної служби України та Академії митної служби України розробила освітньо-кваліфікаційну характеристику випускника, який навчається за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» у вищому навчальному закладі [7]. На думку вчених, цей нормативний документ відображає цілі освітньої та професійної підготовки, визначає місце фахівця в системі митної служби України і вимоги до його компетентності та інших соціально важливих властивостей та якостей.

Конкретизуючи галузеві кваліфікаційні вимоги до професійної діяльності випускника вищого навчального закладу з зазначених спеціальностей та освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр”, звернемо особливу увагу на опанування ними системою умінь розв’язувати певні типові завдання діяльності при здійсненні певних виробничих функцій для ефективного виконання своїх професійних обов’язків [3]. До них насамперед належать уміння розробляти пропозиції щодо вдосконалення порядку застосування митних режимів, заповнення митних декларацій тощо; створення сприятливих умов для прискорення товарообігу й пасажиропотоку через митний кордон України шляхом спрощення процедур митного контролю, удосконалення його форм; аналізувати ефективність застосування існуючих порядків заповнення митних декларацій, здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, а також особливостей застосування митних режимів, митних процедур; безпосередньо здійснювати митну справу; розробляти пропозицій щодо розвитку митної інфраструктури; координувати та контролювати

діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, які надають посередницькі послуги в галузі митної справи, а також магазинів безмитної торгівлі й інших підприємств, що здійснюють діяльність у пунктах пропуску, розташованих у зоні діяльності митного органу; здійснювати організаційні заходи з організації взаємодії митних органів зі службами прикордонного, санітарного, фітосанітарного, радіологічного, ветеринарного, екологічного контролю та з іншими контрольними службами; контролювати дотримання митного законодавства; уміти використовувати сучасні методи управління митними ризиками, аналізувати їх, інтерпретувати одержані результати; організовувати та контролювати впровадження, технічне обслуговування та ремонт технічних засобів митного контролю тощо.

На нашу думку, саме впровадження в навчальний процес магістрів у галузі митної справи при викладанні професійно орієнтованих дисциплін рекомендацій, інструментів та найкращих практик, що пропонуються міжнародними організаціями для використання на національному рівні, серед яких інструменти Економічної Комісії ООН, сприяє ефективному формуванню зазначених професійних умінь майбутніх митників. Перед тим, як перейти безпосередньо до розгляду використання інструментів Економічної Комісії ООН у навчальному процесі з підготовки магістрів у галузі митної справи, необхідно стисло розглянути власне ці інструменти.

Як свідчать дослідження [4], за останні кілька десятиліть глобальний характер міжнародної торгівлі, розповсюдження логістичних методів та поява електронного бізнесу зумовило необхідність у застосуванні ефективного управління торговельними операціями, у сприянні ефективного, швидкого і надійного руху товарів. Відсутність прозорих правил і норм, надлишковий і тривалий процес оформлення товарів, а також чисельні вимоги до документів створюють значні бар'єри у торгівлі. Тому перед митними адміністраціями постало нагальне завдання досягти спрощення процедур торгівлі, підвищити адміністративну ефективність, знизити витрати і час на виконання митних формальностей і збільшити передбачуваність в світовій торгівлі. Саме з метою допомоги у виконанні цих завдань було розроблено інструменти Економічної Комісії ООН, які, зокрема, включають міжнародні конвенції (Конвенція з уніфікації правил міжнародних повітряних перевезень, Переглянута Кіотська Конвенція, Гармонізована Система тощо), рекомендації та стандарти (Рамкові Стандарти безпеки та спрощення торгівлі, Арушська Декларація тощо), керівні вказівки (Керівництво ВМО з впровадження системи уповноважених економічних операторів, Довідник ВМО щодо розбудови системи Єдиного Вікна тощо), збірники, тематичні дослідження та найкращі практики [10].

Проаналізував навчальні програми нормативних дисциплін митного спрямування освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр», які запроваджується у навчальному процесі Академії митної служби України, ми дійшли висновку, що близько 60 відсотків їхнього контенту присвячено вивченню міжнародних принципів та процесів спрощення світової торгівлі. Відзначимо також, що навчальні модулі з професійно орієнтованих дисциплін таких, як «міжнародне митне право», «електронне декларування», «основи експортного контролю», «аналіз ризиків у митній справі», «митний пост-аудит» та «контроль доставки товарів», надають можливості фахівцям у галузі митної справи панувати системою знань щодо міжнародних стандартів митного регулювання, тлумачити і застосовувати положення міжнародно-правових договорів з митних питань та інструментів спрощення світової торгівлі.

Проте практична реалізація інструментів спрощення світової торгівлі Європейської Комісії ООН у навчальному процесі засобом діалогічно-дискусійних технологій, технологій навчання у співпраці, технологій колективних творчих справ, кейс-методу та студентських презентацій, що зорієнтовані на моделювання майбутньої професійної діяльності фахівців у галузі митної справи [1], ще не має достатнього теоретичного обґрунтування та апробації.

З урахуванням вищезазначеного, нами було розроблено та презентовано викладачам професійно орієнтованих дисциплін для практичного застосування на семінарських заняттях завдання для дискусій, диспутів та «мозкових атак», кейс-методів та презентацій. Всі вони

було побудовано на основі рекомендацій, найкращих практик та інструментів Європейської Комісії ООН і навчальних матеріалів Університету Канберри, що використовуються в процесі професійної підготовки магістрів з міжнародного митного права та адміністрування. Ми вважаємо, що ці завдання є ефективним засобом розвитку професійних умінь та здібностей фахівців у галузі митної справи, що навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр».

Наведемо приклади завдань для дискусій та диспутів:

1. Завдання для *круглого столу* (що є дискусією, у якій беруть участь 5-6 студентів, які обговорюють проблему як між собою, так і з «аудиторією»: обговоріть головні зміни у діяльності митних органів після приєднання України до міжнародних конвенцій; обговоріть методи збільшення передбачуваності у торгівлі, що застосовуються у Євросоюзі.

2. Завдання для *засідання експертної групи* (що є «панельною дискусією», у якій беруть участь 4-6 студентів очолені призначеним головним експертом; після обговорення певної проблеми між собою, вони презентують свою пропозицію аудиторії у формі доповіді): обговоріть, які переваги в торгівлі отримують країни, що підписали угоду про зону вільної торгівлі; обговоріть спрощені процедури митного контролю для уповноважених економічних операторів.

3. Завдання для *форуму* (що є обговоренням, до якого «експертна група» залучає «аудиторію»): обговоріть ефективність системи Єдиного Вікна для спрощення світової торгівлі; обговоріть механізми застосування попередньої митної декларації.

4. Завдання для *дебатів* (що є обговоренням проблемних питань двома командами-суперницями): обговоріть переваги та недоліки спрощеного митного контролю; обговоріть, наскільки Рамкові Стандарти гарантують безпеку міжнародного ланцюга постачання.

5. Завдання для *судового засідання* (що є дискусією, яка імітує судовий розгляд): уряд країни звернувся до Європейського суду з проханням розглянути справу щодо незаконного затримання та арешту його комерційного судна митниками іноземної держави; експортер звернувся до суду з проханням розглянути справу щодо відшкодування незаконного затримання його швидкокопсувних товарів на кордоні упродовж двох тижнів, в результаті чого вони були зіпсовані.

Таким чином, опанування системою знань стосовно основних концепцій та принципів, нормативно-правової бази та прикладних інструментів спрощення світової торгівлі, що розроблені міжнародними організаціями з урахуванням потреб як міжнародної митної спільноти, так і бізнес-партнерів, та вміння практично використовувати ці знання у своїй професійній діяльності зумовлює зміст, методи та технології професійної підготовки магістрів у галузі митної справи. Подальшого дослідження потребує питання формування професійних компетентностей майбутніх митників на основі використання у навчальному процесі ділових ситуацій та презентацій, які зорієнтовано на сучасні досягнення міжнародних організацій в сфері досліджень торгівельної політики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волкова Н. П., Тарнопольський О. Б. Моделювання професійної діяльності у викладанні навчальних дисциплін у вишах: монографія / Н. П. Волкова, О. Б. Тарнопольський; за заг. та наук. ред. О. Б. Тарнопольського. — Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2013. — 228 с.

2. Buyonge, C. East and Southern Africa benefits from new MBA with Customs specialization.//WCO News. — October 2011. — № 66. — p. 38-39

3. Chentsov, V., Pavlenko, O. Adaptation of the WCO professional standards on the international level: experience of Ukraine, С. 128-138// Актуальні питання митної справи: збірник наукових праць. — Мінськ: Зміцер Колас, 2010. — 142 с.

4. Mikuriya, K. Supply chain security: The Customs community's perspective.//World Customs Journal. — 2007. — Vol.1. — № 2. — P. 51-60

5. Овчарук, О. Ключові компетентності: європейське бачення / О. Овчарук // Метод проектів: Традиції, перспективи, життєві результати : Практико зорієнтований збірник. - Київ, 2003. - С. 59-64

6. Павленко О.О. Педагогічні інновації в контексті митних служб / О. О. Павленко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Зб. наук. пр./ Редкол.: Т.І. Сущенко (відп. ред.) та ін. – Київ – Запоріжжя. – 2003. – Вип. 29. – с. 375 – 379.
7. Пашко П. В., Гармаш Є. В. та ін. Рекомендації державної митної служби України до варіативних частин освітньо-професійних програм підготовки магістрів для митної служби / П. В. Пашко, Є. В. Гармаш та ін. // Академія митної служби України. – Дніпропетровськ, 2010
8. PICARD. Professional Standards. – World Customs Organization, Brussels. – 2008. - 46 p.
9. The Center for Customs & Excise Studies, University of Canberra, Australia, official site: <http://www.customscenter.edu.au>
10. UNECE, Trade Facilitation Implementation Guide, official site: <http://tfig.unece.org/index.html>
11. Widdowson, D. Raising the academic standing of the Customs profession.//WCO News.— February 2011.— № 64. — p. 29-30.

Рецензент: д.пед.н., проф. Павленко О.О.

Трякіна О.А.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КОМИССИИ ООН В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ МАГИСТРОВ В ОБЛАСТИ ТАМОЖЕННОГО ДЕЛА (НА ПРИМЕРЕ АКАДЕМИИ ТАМОЖЕННОЙ СЛУЖБЫ)

В статье проанализировано главные направления профессиональной подготовки магистров в области таможенного дела с учетом рекомендаций, инструментов, стандартов и лучших практик Экономической Комиссии ООН. Автор определяет важность внедрения образовательных технологий, разработанных на основе инструментов упрощения торговли, в учебный процесс будущих специалистов таможенной службы Украины. Рассмотрены отраслевые квалификационные требования к профессиональной деятельности магистров в области таможенного дела; предложены практические задания для использования в учебных программах профессионально-ориентированных дисциплин с целью формирования профессиональной компетентности будущих таможенников.

Ключевые слова: магистры, профессиональная подготовка, инструменты, технологии, стандарты, учебный процесс

Triakina Olga

USE OF UN ECONOMIC COMMISSION INSTRUMENTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS CONCERNING MASTERS OF CUSTOMS TRAINING (CASE STUDY ACADEMY OF CUSTOMS)

The paper analyzes the main directions of training masters in the field of customs affairs by means of recommendations, instruments, standards and best practices of the UN Economic Commission. The author defines the importance of the introduction of educational technology, developed on the basis of trade facilitation instruments, in the learning process of future professionals of the Customs Service of Ukraine. Field qualifications for professional activity of masters of customs affairs have been considered and practical tasks for usage in training programs of professionally oriented disciplines have been proposed in order to create professional competence of customs officers.

Keywords: masters, training, tools, technologies, standards, educational process.